

Pieaugušu pacientu, tajā skaitā cilvēku ar lemtspējas ierobežojumiem, tiesības digitālajā veselībā

Solvita Olsena Dr.iur., MD

LU Medicīnas fakultāte, asociētā profesore un vadošā pētniece

solvita.olsena@lu.lv

20.12.2022., Rīga

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Pacienta piekrišana ārstēšanai

- Ir jābūt informētai
- Piekrišanu var dot tikai konkrētam, noteikta satura, ārstniecības procesam
- Pacientam ir jābūt lemtspējīgam (saprot, atceras, izprot, spēj pateikt)
- Nedrīkst būt piespiedu situācija
- Bez piekrišana ārstēšana nav atļauta (ir daži izņēmumi)
- Ja piekrīt ārstēšanai, tad to datu, kas nepieciešami ārstēšanai, apstrāde parasti notiek uz likuma pamata (ārstēšana nav anonīma).

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

Pacienta datu tiesības (nākotnē arī EVDT)

Āie pienākumi

Būt informētam par datu apstrādi

Iepazīties ar saviem datiem (nekavējoties, netraucēti)

Lietot pēc saviem ieskatiem

Saņemt kopijas (arī izrakstus, norakstus)

Prasīt labot datus

Radīt pašam datus (t.sk. nosūtīt uz medicīnisko karti)

Prasīt dzēst

Prasīt pārsūtīt (citām Āie, citās ES valstīs)

Pacienta tiesības telemedicīnas ietvarā

- Informācijas tiesības
- Piekrišanas tiesības (kam tieši, kādā apmērā, cik ilgi, kā īsteno atteikuma vai atsaukuma tiesības)
- Privātās dzīves aizsardzība, arī datu aizsardzība.

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

Pieauguši cilvēki ar lemtspējas un/vai rīcībspējas ierobežojumiem – *de facto*

Ārvalstu dati liecina, ka ārstniecības iestādēs 34% gadījumu, bet psihiatriskās palīdzības iestādēs 45% gadījumu, pacientiem ir raksturīgi lēmumu pieņemšanas spēju traucējumi¹.

Piemērojot šos datus, jādomā, ka Latvijā katru gadu apmēram 8000 pacientiem ir lēmumu pieņemšanas spēju traucējumi jeb ierobežota lemtspēja. Datu par to cik Latvijā ir cilvēku ar ierobežotu lemtspēju nav, bet ir par rīcībspējas ierobežojumiem.

¹Lepping P. Systematic review on the prevalence of lack of capacity in medical and psychiatric settings. Pieejams: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26407382/>

LZP pētniecības projekts “*Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397*”

Lemtspēja

Lemtspējas jēdzienu ārvalstu tiesību aktos un doktrīnā skaidro dažādi. Pastāv vairāki skaidrojumi, bet vispārīgi ar to saprot personas faktiskās spējas konkrētajā situācijā pieņemt informētu un saprātīgu lēmumu un to izpildīt, piem., piekrist ārstēšanai vai veikt kādu konkrētu funkciju. Atšķirībā no rīcībspējas, tā vispārīgi personas statusu neraksturo, to neprezumē.

Latvijas tiesību avotos lemtspējas jēdziens nav definēts.

Rīcībspējas un lemtspējas institūti tiek savstarpēji nošķirti citu valstu tiesību avotos. Tā, piemēram, rīcībspēja Vācijas tiesībās tiek definēta kā “Rechtsfähigkeit” un lemtspēja - “Entscheidungsfähigkeit”, savukārt Lielbritānijā - “Legal capacity” un “Decision- making capacity”.

Olsena S., Kadile L. Lemtspējas un rīcībspējas nošķiršana pacientu tiesību aizsardzības procesā, 2021.

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

Pieauguši cilvēki ar lemtspējas vai rīcībspējas ierobežojumiem

ANO Konvencija par cilvēku ar invaliditāti tiesībām

- Kā šo lemtspējā ierobežoto cilvēku tiesību aizsardzība notiek ārstniecības iestādēs un kā digitālajā vidē?
- Kādi pielāgojumi ir nepieciešami dažādām pacientu grupām, arī cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem?
- Kā atbalsta personas vai pacienta pilnvarotās personas piedalās un līdzdarbojas?

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

Paldies.

Jūsu jautājumi...

LZP pētniecības projekts *“Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva, Lzp-2020/1-0397”*

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**